

Η αμυντική πράξη μπορεί σαφώς να προέρχεται απευθείας από το αμυνόμενο, ήτοι τον άνθρωπο του οποίου είτε προσβάλλεται έννομο αγαθό αυτή τη στιγμή ή από στιγμή σε στιγμή με βάση την κοινή πείρα επίκειται προσβολή του εννόμου αγαθού του, **αλλά μπορεί επίσης να προέρχεται και από τρίτο πρόσωπο.** Η αμυντική πράξη δια μέσω τρίτου προσώπου (δηλαδή προσώπου που δεν πλήττονται τα έννομα αγαθά του από την επιθετική ενέργεια) , δικαιολογείται από το γεγονός πως όπως έχει αναφερθεί ως άνω, η άμυνα ως λόγος άρσης του αδικού αφενός προστατεύει ατομικά αγαθά αλλά αφετέρου προστατεύει και την εύρυθμη και ομαλή κοινωνική ειρήνη. Συνεπώς, υπό αυτό το πρίσμα, δικαιολογείται απόλυτα η αμυντική πράξη να προέρχεται και από τρίτο πρόσωπο ή και μόνο από τρίτο πρόσωπο (στην περίπτωση κατά την οποία ο αμυνόμενος αδρανεί). **Μάλιστα, αυτό σημαίνει πως ακόμα και αν το πρόσωπο είναι ο βασικός στόχος της επίθεσης, δεν ζητείται ή δεν επιθυμεί την αμυντική πράξη τρίτου , αυτό ΔΕΝ απαγορεύει στον τρίτο τελικώς να την πράξει.**

Πρόβλημα ωστόσο προκύπτει, στις περιπτώσεις κατά τις οποίες αφενός ο άμεσα παθών από την επίθεση αποδέχεται την προσβολή του εννόμου αγαθού του (είτε ρητώς είτε σιωπηρώς) και αφετέρου όταν έχει και εξουσία διαθέσεως επί του συγκεκριμένου εννόμου αγαθού.

Όπως έχει επισημανθεί, και στο λόγο της «συναίνεσης του παθόντος» , εξουσία διαθέσεως μπορεί να έχει ο παθών σε εγκλήματα που θίγουν την τιμή και την υπόληψη του (όπως πχ τα εγκλήματα των άρθρων 361, 362) ή στα εγκλήματα της απλής σωματικής βλάβης (άρθρο 308 ΠΚ) κτλ. Στις περιπτώσεις αυτές λοιπόν, αμυντική πράξη τρίτου ΔΕΝ δικαιολογείται , γεγονός το οποίο σημαίνει πως αν τρίτος επιχειρήσει να αμυνθεί για λογαριασμό του παθόντος , τότε τελικώς τελεί άδικη πράξη! Φυσικά στα έννομα αγαθά, που ο παθών δεν έχει εξουσία διαθέσεως (ζωή ,γενετήσια ελευθερία, βαριές ή επικίνδυνες σωματικές βλάβες της υγείας και της σωματικής ακεραιότητας κ.α) , η αμυντική πράξη τρίτου προσώπου είναι νόμιμη ακόμα και αν ο παθών επιθυμούσε να προσβληθεί το έννομο αγαθό του από την επιθετική ενέργεια.

Η υπέρβαση της άμυνας (αρθρ 23 ΠΚ)

«Όποιος υπερβαίνει τα όρια της άμυνας τιμωρείται, αν η υπέρβαση έγινε με πρόθεση, με ποινή ελαττωμένη (άρθρο 83), και αν έγινε από αμέλεια, σύμφωνα με τις διατάξεις τις σχετικές με αυτήν. Μένει ατιμώρητος και δεν του καταλογίζεται η υπέρβαση, αν ενέργησε μ' αυτό τον τρόπο εξαιτίας του φόβου ή της ταραχής που του προκάλεσε η επίθεση».

Σύμφωνα με το ως άνω άρθρο, αν η αμυντική πράξη υπερβεί ένα καθορισμένο μέτρο , τότε ο αμυνόμενος ενέχει ποινική ευθύνη. Μάλιστα αν «από πρόθεση»

υπήρξε υπέρβαση του μέτρου , τότε ο δράστης κατά ρητή επιταγή του άρθρου θα τιμωρηθεί για το έγκλημα που διέπραξε αλλά «με ποινή ελαττωμένη» κατά το άρθρο 83 του ΠΚ.

Αν «από αμέλεια» υπερέβη το μέτρο της αμυντικής πράξης ο αμυνόμενος , θα του καταλογιστεί το έγκλημα σύμφωνα με τις διατάξεις της αμελείας (αν το έγκλημα φυσικά τιμωρείται με βάση την αμέλεια).

Τέλος , σύμφωνα με το άρθρο , «Μένει ατιμώρητος και δεν του καταλογίζεται η υπέρβαση, αν ενέργησε μ' αυτό τον τρόπο εξαιτίας του φόβου ή της ταραχής που του προκάλεσε η επίθεση».

Κατά την κρατούσα άποψη πάντως σε θεωρία , ο καταλογισμός του δράστη δύναται να αποκλειστεί όχι μόνο από στοιχεία σαν και αυτά του «φόβου και της ταραχής» αλλά και άλλα ασθενικά συναισθήματα όπως, ο τρόμος , η ντροπή , η απόγνωση , η δειλία. Το «ασθενικό συναίσθημα θα κριθεί με βάση τις περιστάσεις και τα πραγματικά περιστατικά». Έτσι αν επί παραδείγματι ο αμυνόμενος διαθέτει περίστροφο και ο επιτιθέμενος επιτίθεται με τα χέρια , σε καμία περίπτωση δεν μπορεί να χαρακτηριστεί ως «ασθενικό» το συναίσθημα του αμυνόμενου .

Συνεπώς , παρατηρείται πως η υπέρβαση ή όχι του μέτρου άμυνας , επί της ουσίας αποτελεί έλεγχο αναλογικότητας, υπό την έννοια πως ο εφαρμοστής αλλά και ο ερμηνευτής του δικαίου , θα πρέπει ανά περίπτωση να διαπιστώσουν αν το μέτρο , η ένταση ή ο τρόπος του αμυνόμενου , ήταν υπέρ το δέον επαχθής ως προς τα έννομα αγαθά του επιτιθέμενου , χωρίς αυτό να απαιτείται.

Η υπαίτια κατάσταση της άμυνας:

Θεμελιώνεται στο άρθρο 24 του ΠΚ, σύμφωνα με το οποίο:

«Δεν απαλλάσσεται από την ποινή που ορίζει ο νόμος όποιος με πρόθεση προκάλεσε την επίθεση άλλου για να διαπράξει εναντίον του αξιόποινη πράξη με το πρόσχημα της άμυνας».

Πρόκειται για την περίπτωση , κατά την οποία ο «αμυνόμενος» , προκάλεσε ο ίδιος την επίθεση από πλευράς του επιτιθέμενου , με σκοπό να προβεί σε αμυντική πράξη και να πλήξει έννομα αγαθά του επιτιθέμενου. **Αν λοιπόν συντρέχει μια τέτοια περίπτωση , τότε κατά ρητή επιταγή του άρθρου 24 του ΠΚ , ο «αμυνόμενος» πράττει τελικώς άδικα, με αποτέλεσμα να τιμωρηθεί για το έγκλημα το οποίο τελικά τέλεσε.**

Η νομιζόμενη άμυνα:

Η «νομιζόμενη άμυνα» , υφίστανται όταν ο δράστης εσφαλμένα νομίζει ότι δέχεται επίθεση από άλλον , όμως στην πραγματικότητα αυτό δεν συμβαίνει ή όταν ακόμα και όταν εσφαλμένα ο δράστης πλανάται και ως προς το είδος της απειλουμένης βλάβης.

Στις περιπτώσεις αυτές , η «νομιζόμενη άμυνα» εξομοιώνεται νομικά με την έννοια της πραγματικής πλάνης του άρθρου 30 του ΠΚ , η οποία αποκλείει τον δόλο. Συνεπώς, αν το έγκλημα που έχει τελέσει ο πεπλανημένος αμυνόμενος τιμωρείται από αμέλεια, τότε θα ενέχει ποινική ευθύνη για αμέλεια. Αν όμως το έγκλημα τιμωρείται μόνο από δόλο (πχ φθορά ξένης ιδιοκτησίας 378 ΠΚ) , τότε θα παραμείνει ατιμώρητος!

Η κατάσταση ανάγκης που αποκλείει το άδικο (άρθρο 25 ΠΚ).

«1. Δεν είναι άδικη η πράξη που τελεί κάποιος, για να αποτρέψει παρόντα και αναπότρεπτο με άλλα μέσα κίνδυνο, ο οποίος απειλεί το πρόσωπο ή την περιουσία του ίδιου ή κάποιου άλλου χωρίς δική του υπαιτιότητα, αν η βλάβη που προκλήθηκε, στον άλλο είναι σημαντικά κατώτερη κατά το είδος και τη σπουδαιότητα από τη προσβολή που απειλήθηκε.

2. Η προηγούμενη διάταξη δεν εφαρμόζεται σε όποιον έχει καθήκον να εκτεθεί στον απειλούμενο κίνδυνο.

3. Η διάταξη του άρθρου 23 έχει ανάλογη εφαρμογή και στην περίπτωση αυτού του άρθρου».

Ως «κατάσταση ανάγκης» ορίζεται σύμφωνα με το άρθρο 25 του ΠΚ , η κατάσταση εκείνη κατά την οποία **ένας κίνδυνος απειλεί ορισμένο έννομο αγαθό , ο οποίος μπορεί να αποτραπεί μόνο με αντιπροσβολή ενός άλλου εννόμου αγαθού το οποίο όμως κατά ρητή επιταγή του άρθρου 25 του ΠΚ θα πρέπει να είναι σημαντικά κατώτερο (ποσοτικά αλλά και ποιοτικά) από το έννομο αγαθό το οποίο εν τοις πράγμασι απειλεί ο παρών κίνδυνος.**

Επί παραδείγματι, ο ορειβάτης Α, εξαιτίας της έντονης χιονόπτωσης αποφασίζει να παραβιάσει το απομονωμένο σπίτι στο βουνό που ανήκει στον Β , για να προστατεύσει την υγεία του και την σωματική του ακεραιότητα.

Στο ως άνω παράδειγμα, ο Α (ορειβάτης) πράττει αρχικώς άδικα, δεδομένου πως από την πράξη του , στοιχειοθετείται το έγκλημα της φθοράς ξένης ιδιοκτησίας το οποίο συρρέει με αυτό της διατάραξης οικιακής ειρήνης. Όμως , δεν πράττει και τελικώς άδικα, επειδή ακριβώς προβαίνει στην ως άνω ενέργεια με σκοπό ακριβώς να προασπίσει το πολύ σημαντικότερο αγαθό της υγείας και της σωματικής του ακεραιότητας. Συντρέχει δηλαδή η περίπτωση του άρθρου 25 του ΠΚ , περί καταστάσεως ανάγκης.

Διαφορές των άρθρων 22 και 25 του ΠΚ.

Είχε ειπωθεί στο πλαίσιο της άμυνας, πως η πρώτη προϋπόθεση για την ανεύρεση και την ύπαρξή της , ήταν η ύπαρξη «**επιθέσεως**». Όσον αφορά δε την «επίθεση», είχε επισημανθεί, πως νοείται μόνο αυτή που προέρχεται από άνθρωπο. Δηλαδή, ο κίνδυνος στην άμυνα , θα πρέπει υποχρεωτικά να επέρχεται εξαιτίας της επιθέσεως ενός ή περισσοτέρων προσώπων. Στην περίπτωση του κινδύνου , όσον αφορά την κατάσταση ανάγκης τα πράγματα είναι ευρύτερα. Κάθε κίνδυνος , από όπου και αν προέρχεται, αν είναι ικανός να βλάψει έννομο αγαθό τότε εκ πρώτης στοιχειοθετείται η περίπτωση του άρθρου 25. **Με άλλα λόγια , ο κίνδυνος «μπορεί να προέρχεται από οποιαδήποτε αιτία»** . Η αιτία του κινδύνου περιπτώσιολογικά, μπορεί να είναι από φυσικά φαινόμενα (όπως παρατηρήθηκε ως άνω με το παράδειγμα της χιονόπτωσης) , μπορεί να είναι από επιθέσεις ζώων κτλ.

Επίσης, βασική διαφορά μεταξύ άμυνας και κατάστασης ανάγκης έγκειται στο γεγονός πως στην περίπτωση της άμυνας, ο αμυνόμενος προσβάλλει κατά κύριο λόγο αποκλειστικά έννομα αγαθά του επιτιθέμενου ενώ στην κατάσταση της ανάγκης προσβάλλονται αγαθά άσχετου τρίτου προσώπου.

Προϋποθέσεις του άρθρου 25:

A) εν εξελίξει κίνδυνος .

Αυτό πρακτικά συμβαίνει όταν είναι είτε εν εξελίξει , είτε όταν η επέλευση της βλάβης άρχισε να επίκειται σε τέτοιο βαθμό ώστε η οποιαδήποτε καθυστέρηση , θα μπορούσε να αποβεί μοιραία για την προσβολή ολόκληρου του εννόμου αγαθού.

B) Το «άλλως αναπότρεπτο» του κινδύνου.

Για τη στοιχειοθέτηση της κατάστασης ανάγκης του άρθρου 25 του ΠΚ , θα πρέπει υποχρεωτικά ο επερχόμενος κίνδυνος που απειλεί το έννομο αγαθό να είναι «**άλλως αναπότρεπτος**».

Αυτή η προϋπόθεση αποτελεί ακόμα μια βασική διαφορά της άμυνας του άρθρου 22 του ΠΚ με την κατάσταση της ανάγκης του άρθρου 25.

Στην περίπτωση της άμυνας, είχε επισημανθεί πως ο αμυνόμενος έχει δικαίωμα να επιλέξει τον τρόπο με τον οποίο θα αμυνθεί έναντι της άδικης και παρούσης επιθέσεως. Αρκεί βέβαια να μην ξεπερνάει το απαιτούμενο μέτρο , διότι αν συμβεί αυτό, τότε θα πρόκειται για υπέρβαση της άμυνας κατ άρθρον 23 του ΠΚ και το άδικο της πράξης δεν είναι δυνατόν να αρθεί. Είχε μάλιστα επισημανθεί πως η φυγή δεν θεωρείται άμυνα!

Δεν συμβαίνει το ίδιο στην περίπτωση της κατάστασης της ανάγκης. Στην κατάσταση της ανάγκης, το άδικο αίρεται αν ο κίνδυνος σε σχέση με το προστατευόμενο έννομο αγαθό, δεν μπορεί να αποτραπεί αλλιώς. Αυτό πρακτικά σημαίνει πως αν μπορεί να αποτραπεί ο κίνδυνος ΑΚΟΜΑ ΚΑΙ ΜΕ ΦΥΓΗ τότε κατάσταση ανάγκης δεν δικαιολογείται.

Γ) Ο κίνδυνος θα πρέπει υποχρεωτικά να αποτελεί απειλή για έννομα αγαθά του προσώπου. Ως έννομα αγαθά, δεν νοούνται μόνο η ζωή , η υγεία , η σεξουαλική αυτοδιάθεση αλλά προφανώς και η περιουσία. Ως προς την περιουσία όμως του προσώπου αναγκαίος καθίσταται ο κάτωθι διαχωρισμός.

Όταν γίνεται λόγος για περιουσία, νοείται «το σύνολο των περιουσιακών αγαθών που ανήκουν σε ένα πρόσωπο και δεν αποδοκιμάζονται από το δίκαιο». Αυτό σημαίνει πως αν η περιουσία ενός προσώπου (φυσικού ή νομικού), αποδοκιμάζεται από το δίκαιο , ήτοι αποκτήθηκε με τρόπο παράνομο , ΤΟΤΕ ΔΕΝ ΘΕΩΡΕΙΤΑΙ ΠΡΟΣΤΑΤΕΥΟΜΕΝΟ ΕΝΝΟΜΟ ΑΓΑΘΟ ΚΑΙ ΚΑΤ ΕΠΕΚΤΑΣΗ ΔΕΝ ΔΙΑΚΙΟΛΟΓΕΙΤΑΙ ΠΡΑΞΗ (άμυνα ή κατάσταση ανάγκης) για την προστασία της.

Επί παραδείγματι, ο Α (φυσικό πρόσωπο) είναι έμπορος ναρκωτικών και στην προσπάθειά του να σώσει τα χρήματα της εμπορίας από πυρκαγιά που ξεσπά στο σπίτι του , παραβιάζει την αποθήκη του διπλανού σπιτιού και τα μεταφέρει εκεί. Η πράξη του είναι άδικη και τελειωτικά και δεν συντρέχει η περίπτωση της καταστάσεως ανάγκης του άρθρου 25 ΠΚ.Αντίκειται προς το δίκαιο (και άρα δεν πρόκειται για προστατευόμενο έννομο αγαθό) , συνεπεία του οποίου ΔΕΝ δικαιολογείται πράξη προστασίας της.

Δ) Πρόκειται για τη σημαντικότερη προϋπόθεση, όσον αφορά τη στοιχειοθέτηση της κατάστασης ανάγκης του άρθρου 25 του ΠΚ.

Για να συντρέχει η περίπτωση λοιπόν του άρθρου 25 του Πκ , **θα πρέπει υποχρεωτικά , το αγαθό που τελικά προσβάλλεται να είναι «σημαντικά κατώτερο από το αγαθό το οποίο διασώζεται» Μάλιστα, όταν γίνεται αναφορά σε «σημαντικά κατώτερο» έννομο αγαθό, νοείται όχι μόνο με ποιοτικά κριτήρια αλλά και με ποσοτικά. Αυτό πρακτικά σημαίνει πως το προσβαλλόμενο έννομο αγαθό δεν μπορεί ποτέ να είναι η ανθρώπινη ζωή.**

Αυτό συμβαίνει, διότι η ζωή αποτελεί αφενός το υπέρτερο έννομο αγαθό, (επομένως ενέχει ποιοτική ανωτερότητα σε σχέση με όλα τα υπόλοιπα) και αφετέρου δεν μπορεί να προσμετρηθεί ποσοτικά. Η προστασία της ζωής του ενός, δεν έχει μικρότερη αξία από την προστασία της ζωής περισσοτέρων.

Ε) προϋπόθεση για την άρση του αδικού επί καταστάσεως ανάγκης, έγκειται στο γεγονός πως η προσβολή του εννόμου αγαθού θα πρέπει να είναι υποχρεωτική και αναγκαία (αναλογικότητα, άλλως εφαρμογή του 25 παρ. 3) .

ΣΤ) Ο κίνδυνος αυτός, θα πρέπει υποχρεωτικά να μην οφείλεται σε υπαιτιότητα του κινδυνεύοντα και τέλος,

Η) ο κινδυνεύων να μην έχει νομικό καθήκον να εκτεθεί στο κίνδυνο. Στη περίπτωση που αυτός που κινδυνεύει έχει νομικό καθήκον να βρίσκεται ενός του κινδύνου , τότε σύμφωνα με την παράγραφο 2 του άρθρου 25 , δεν είναι δυνατόν να αρθεί ο άδικος χαρακτήρας της πράξης του.

Ως γνωστόν το νομικό καθήκον μπορεί να προκύπτει είτε μέσα από ποινικά νομοθετήματα , είτε και γενικά από άλλες νομικές διατάξεις.

Η προσαγή άρθρο 21 του Ποινικού Κώδικα

Σύμφωνα με το άρθρο 21: **«δεν είναι άδικη η πράξη την οποία κάποιος επιχειρεί για να εκτελέσει προσαγή που του έδωσε, σύμφωνα με τους νόμιμους τύπους, η αρμόδια αρχή αν ο νόμος δεν επιτρέπει στον αποδέκτη της προσαγής να εξετάσει αν είναι νόμιμη ή όχι. Στην περίπτωση αυτή ως αυτουργός τιμωρείται εκείνος που έδωσε την προσαγή».**

Επί της ουσίας λοιπόν, η προσαγή είναι η δήλωση βούλησης της αρμόδιας αρχής για ορισμένη ενέργεια (ή παράλειψη) υπηρεσιακή, η οποία υποχρεωτικά θα πρέπει να απευθύνεται σε ιεραρχικά κατώτερο όργανο. Στην περίπτωση αυτή, ποινική ευθύνη έχει μόνο ο προστάξας , ο οποίος και θα τιμωρηθεί ως «έμμεσος αυτουργός της πράξης» εκτός και αν κατά ρητή επιταγή του άρθρου 21 η προσαγή είναι εξόφθαλμα παράνομη ή αντισυνταγματική

Ο καταλογισμός.

Ο καταλογισμός, αποτελεί το τρίτο κατά σειρά στοιχείο που στοιχειοθετεί την έννοια της αξιόποινης πράξης κατά το άρθρο 14 του ΠΚ. Πρόκειται για την κρίση μιας πολιτείας για τον αν τελικά πρέπει ή όχι να χρεωθεί (και σε τι βαθμό) μια εγκληματική πράξη στο δράστη και να ενέχει ο τελευταίος ποινική ευθύνη. Διαφέρει από την κρίση περί το άδικο , διότι στον καταλογισμό η

κρίση της Πολιτείας για την ενοχή ή μη του δράστη , εναπόκειται κατά κύριο λόγο σε στοιχεία της ίδιας της προσωπικότητάς . Όταν μια εγκληματική κατά τα λοιπά πράξη είναι και καταλογιστή , αυτό σημαίνει πως υφίστανται τελική κρίση περί την ενοχή του δράστη και κατ επέκταση περί την ποινική του τιμώρηση.

Η πλάνη περί το άδικο ως στοιχείο του καταλογισμού

Το άρθρο 31 του Ποινικού Κώδικα, θεμελιώνει την νομική πλάνη η οποία διαδραματίζει εξέχον ρόλο όσον αφορά τον καταλογισμό. Ωστόσο, η πρώτη παράγραφος του ως άνω άρθρου, σαφώς διαφέρει από την 2η παράγραφο.

Σύμφωνα με την 1η παράγραφο, **«μόνη η άγνοια του αξιοποίνου δεν αρκεί για να αποκλείσει τον καταλογισμό»** του δράστη.

Αντίθετα, σύμφωνα με την παράγραφο 2 **«η πράξη όμως δεν καταλογίζεται σε εκείνον που την τελεί αν αυτός δεν είχε συνείδηση του αδικού χαρακτήρα της λόγω πλάνης που δεν μπορούσε να αποφύγει, μολονότι κατέβαλε την οφειλόμενη από τις περιστάσεις και δυνατή γι' αυτόν επιμέλεια (συγγνωστή νομική πλάνη)»**.

Καθίσταται λοιπόν σαφές, πως η περίπτωση της παραγράφου 1 όπως προκύπτει και από την ίδια την γραμματική ερμηνεία του άρθρου, δεν επηρεάζει το αξιόποινο της πράξης του δράστη.

Πότε υφίστανται όμως πλάνη περί το αξιόποινο μια πράξης:

Πρόκειται επί της ουσίας για πλάνη του δράστη περί του τιμωρητού της συμπεριφοράς του. Απλούστερα ο δράστης δεν γνωρίζει ότι υφίστανται ποινικός νόμος που τιμωρεί την ενέργεια (ή την παράλειψη) του!

Επίσης πλάνη περί το αξιόποινο, μπορεί να υφίστανται και στις περιπτώσεις κατά τις οποίες, ο δράστης πλανάται ως προς το περιεχόμενο του σχετικού νόμου. **Συνεπώς η συγκεκριμένη πλάνη, δεν αναφέρεται στο αδίκημα αλλά στην κύρωση της πράξης** , ήτοι στο αν η πράξη τιμωρείται ποινικά. Συνεπεία τούτου είναι πως το συγκεκριμένο είδος πλάνης ΔΕΝ αίρει το καταλογισμό.

Πολλές φορές βέβαια οι διαφορές μεταξύ της πλάνης της 1ης παραγράφου του άρθρου 31 με την 2η, είναι ιδιαίτερος δυσχερείς. Εξ αυτού του λόγου, οφείλει ο εφαρμοστής αλλά και ο μελετητής του δικαίου, να διακρίνει τις περιπτώσεις κατά τις οποίες υφίστανται πλάνη περί το αξιόποινο (η οποία όπως αναφέρθηκε δεν διαδραματίζει κανέναν ρόλο σχετικά με την ποινική τιμώρηση του δράστου) από τις περιπτώσεις, κατά τις οποίες υφίσταται πλάνη

περί το άδικο η οποία **AN είναι συγγνωστή** τότε ο δράστης δεν τιμωρείται σύμφωνα με την 2η παράγραφο.

Επί παραδείγματι, εάν ασκηθεί ποινική δίωξη στον Α για το αδίκημα της ανεγέρσεως αυθαιρέτου κτίσματος και στην απολογία του ισχυρίστηκε ότι δεν γνώριζε πως η συγκεκριμένη πράξη τιμωρείται, τότε στην πραγματικότητα ο Α έχει άγνοια περί του αξιόποινο. Θεμελιώνεται δηλαδή η περίπτωση της 1ης παραγράφου του άρθρου 31, με συνέπεια να ευθύνεται ποινικά ο δράστης!

Αντίθετα αν στο ως άνω παράδειγμα, αν ο δράστης ισχυριζόταν ότι δεν γνώριζε πως απαγορεύεται η συγκεκριμένη πράξη, τότε στοιχειοθετείται πλάνη περί το άδικο, ήτοι η πλάνη της 2ης παραγράφου του άρθρου 31, η οποία εάν κριθεί ως συγγνωστή τότε οδηγεί στην άρση του καταλογισμού του δράστη.

Το συγγνωστό της πλάνης περί το άδικο

Σύμφωνα με το άρθρο 31 παράγραφος 2 για να αποκλειστεί η πλάνη του άδικου με συνέπεια το μη τιμωρηθεί ποινικά ο δράστης (να μην έχει ενοχή) τότε θα πρέπει αφενός να βρίσκεται σε πλάνη και **αφετέρου η πλάνη αυτή να είναι και συγγνωστή!**

Κατά τη νομολογία του Αρείου Πάγου (912/2004) **«συγγνωστή θεωρείται η πλάνη κατά την οποία ο δράστης με βάση τα πραγματικά περιστατικά κατέβαλε όση επιμέλεια ήταν δυνατό να καταβάλλει και παρά ταύτα δεν μπόρεσε να διαγνώσει το άδικο της πράξης του»**. Αυτό πρακτικά σημαίνει οι ειδικές συνθήκες και οι περιστάσεις που βρίσκεται ο υπαίτιος αποτελούν καθοριστικό παράγοντα στο να κριθεί ως συγγνωστή ή ασύγγνωστη η πλάνη του συγκεκριμένου δράστη.

Επί παραδείγματι, στοιχεία όπως η **ηλικία ,η εμπειρία ,οι πνευματικές ικανότητες αλλά και οι επαγγελματικές ικανότητες, είναι αυτά τα οποία καθορίζουν την ύπαρξη ή την ανυπαρξία της συγγνωστής πλάνης**. Συνεπώς, καθίσταται κατανοητό πως ως προς τη διάγνωση του συγγνωστού της πλάνης, υπολογίζονται πάντοτε οι συγκεκριμένες συνθήκες μέσω των οποίων δρα κάποιος .

Η κατάσταση ανάγκης που αποκλείει τον καταλογισμό (αρθρ. 32 ΠΚ)

Κατάσταση ανάγκης που αποκλείει τον καταλογισμό συντρέχει στην περίπτωση κατά την οποία ο Α για να σώσει πχ ένα περιουσιακό του αντικείμενο όπως πχ το παλτό του που πήρε φωτιά, το διασώζει με το ανάλογης αξίας παλτό του Β το οποίο το χρησιμοποιεί για να σβήσει τη φωτιά από το δικό του με αποτέλεσμα να το καταστρέψει.

Σε αντίθεση με την κατάσταση ανάγκης που αποκλείει το άδικο (αρθρ 25 ΠΚ) η κατάσταση ανάγκης που αποκλείει τον καταλογισμό κατά το άρθρο 32, μπορεί να αφορά και το έννομο αγαθό της ίδιας της ζωής. Μπορεί δηλαδή, ο δράστης να θυσιάσει ακόμα και μία (ή περισσότερες) ανθρώπινες ζωές και εφόσον συντρέχουν οι προϋποθέσεις του άρθρου 32 να μην του καταλογιστούν οι εγκληματικές αυτές πράξεις.

Επί παραδείγματι, έστω πως ο ναυαγός Γ σπρώξει από τη διασωστική σανίδα τον ναυαγό Δ για να πιαστεί ο ίδιος με αποτέλεσμα τελικά να πνιγεί ο Δ! Δίχως αμφιβολία η πράξη του Γ είναι άδικη, όμως ΔΕΝ είναι παράλληλα και καταλογιστή διότι ναι μεν θυσιάζει ένα έννομο αγαθό (και μάλιστα το υπέρτερο των εννόμων αγαθών) όμως προστατεύει ένα ανάλογο αυτού, που είναι η δική του ζωή.

Προσοχή: επισημαίνεται πως το γεγονός τού ότι οι πράξεις των τελευταίων δεν είναι καταλογιστές, ΔΕΝ σημαίνει (σε καμία των περιπτώσεων) ότι δεν είναι και άδικες. Κατά συνέπεια ούσες άδικες επιτρέπεται εναντίον τους οποιοδήποτε μέτρο άμυνας! Δηλαδή στο ως άνω παράδειγμα ο Δ δεν θα τελούσε τελικώς άδικη πράξη εάν αντεπιτεθεί στον όπως επισημάνθηκε ακαταλόγιστο Γ ακόμα και αν εξαιτίας αυτής της αμυντικής πράξεως αφαιρούσε τη ζωή του Γ!

Προϋποθέσεις της κατάστασης ανάγκης του άρθρου 32 του Ποινικού Κώδικα

1) Αρχικά για να υφίστανται κατάσταση ανάγκης του αρ 32 του Ποινικού Κώδικα, θα πρέπει **να υπάρχει κίνδυνος**. Ο κίνδυνος θα πρέπει να είναι ενεστώς και επιπροσθέτως να απειλεί έννομα αγαθά είτε του ίδιου του δράστη είτε οικείων προσώπων (αρθρ 13 ΠΚ) που έχουν στενή σχέση με αυτόν.

Προσοχή: αν ο δράστης δεν ενεργεί με σκοπό την προστασία είτε τη δική του, είτε των προαναφερθέντων ατόμων δεν υφίστανται σε καμία περίπτωση άρση του καταλογισμού του, λόγω κατάστασης της ανάγκης. Άλλωστε η δικαιολογητική βάση του αρθρ 32 είναι ακριβώς η ψυχική πίεση μέσω της οποίας δεν καθίσταται δυνατόν ο δράστης να διαμορφώσει ελεύθερη βούληση ώστε να αποφύγει το έγκλημα.

2) Δεύτερη προϋπόθεση για την ύπαρξη της περιπτώσεως του άρθρου 32, είναι ότι το στοιχείο του κινδύνου **δεν θα πρέπει να οφείλεται σε υπαιτιότητα του ίδιου του δράστη!**

Η υπαιτιότητα όμως του δράστη θα πρέπει να ερμηνεύεται στενά. Αυτό πρακτικά σημαίνει ότι ακόμα και αν ο κίνδυνος προέρχεται από τα πρόσωπα που σύμφωνα με το άρθρο 32 επιδιώκει να προστατεύσει με την πράξη του ο

δράστης τότε συνεχίζει να συντρέχει περίπτωση άρσης του καταλογισμού, ήτοι αποκλείεται ο καταλογισμός του τελευταίου.

3) Τρίτη προϋπόθεση για το αρθρ 32, είναι το στοιχείο της βλάβης.

Η βλάβη που προκλήθηκε στον άλλον θα πρέπει να είναι **ανάλογης** «κατά είδους και σπουδαιότητας αξίας» με τη βλάβη που απειλείται. Το απολύτως αναγκαίο της προσβολής του εννόμου του τρίτου (ή του κοινωνικού συνόλου). Στοιχείο της αρχής της αναλογικότητας.

4) Ο δράστης θα πρέπει να μην έχει νομικό καθήκον να εκτεθεί στον απειλούμενο κίνδυνο.

Τέτοια πρόσωπα που έχουν νομικό καθήκον, μπορεί να είναι (αστυνομικοί, ιατροί, πυροσβέστες, λιμενικοί, στρατιωτικοί κτλ). Μάλιστα κατά την απολύτως κρατούσα άποψη σε θεωρία και νομολογία η εφαρμογή του αρθρ 32 αποκλείεται όχι μόνον όταν έχει καθήκον έκθεσης στον κίνδυνο ο δράστης αλλά και όταν έχουν καθήκον έκθεσης τα πρόσωπα υπέρ των οποίων ενεργεί.

5) Θα πρέπει ο δράστης να γνωρίζει την ύπαρξη του κινδύνου και να ενεργεί με σκοπό την αποτροπή του.

Αν επί παραδείγματι ο δράστης αγνοεί ότι διασώζει ανάλογης βαρύτητας αγαθό είτε του ίδιου είτε άλλου προσώπου από αυτά που αναφέρει το άρθρο 32 του ΠΚ, τότε ο καταλογισμός του δεν αποκλείεται.

Τέλος όσον αφορά την έκτη προϋπόθεση θα πρέπει να επισημανθεί ότι ο δράστης θα πρέπει να έχει και σκοπό προστασίας του συγκεκριμένου σωζόμενου αγαθού.

Πχ Ο ναυαγός Α, βρίσκεται στο πέλαγος μαζί με τη σύζυγό του Β και τον Γ. Αποτρέπει βιαίως τον Γ να ανέβει στη σωστική λέμβο η οποία χωράει μόνο δύο άτομα με αποτέλεσμα να σωθεί αυτός και η σύζυγός του. Αν ο σκοπός του δράστη ήταν πράγματι να σωθεί ο ίδιος και το οικείο του πρόσωπο, τότε ο τελευταίος είναι ακαταλόγιστος βάσει του άρθρου 32. Εάν όμως ο Α έδρασε κατά αυτόν τον τρόπο για σκοπό διαφορετικό από τη διάσωση των συγκεκριμένων εννόμων αγαθών ήτοι της ζωής της δικής του και της συζύγου του, τότε παραμένει καταλογιστός. Αν για παράδειγμα ο δράστης γνώριζε πως η γυναίκα του και ο Γ διατηρούσαν κρυφή ερωτική σχέση και βρήκε αφορμή την κατάσταση του ναυαγίου για να σκοτώσει τον Γ, τότε το γεγονός πως σώθηκε η γυναίκα του είναι άσχετο από τη στιγμή που ο δράστης δεν είχε το συγκεκριμένο σκοπό προστασίας! Θα κριθεί λοιπόν ακαταλόγιστος όσον αφορά τη δική του ζωή σύμφωνα με το άρθρο 32 αλλά ενέχει καταλογισμό για την ανθρωποκτονία εναντίον του Γ, διότι δεν έδρασε με σκοπό διάσωσης της γυναίκας του.

6) Τέλος θα πρέπει να συντρέχουν οι γνωστές προϋποθέσεις που συνέτρεχαν και για την εφαρμογή του άρθρου 25 ΠΚ, περί καταστάσεως ανάγκης που αποκλείει το άδικο. **Δηλαδή, θα πρέπει ο κίνδυνος να είναι με άλλα μέσα αναπότρεπτος.** Εάν ο κίνδυνος μπορεί να αποτραπεί και με άλλα μέσα (ηπιότερα) και παρά ταύτα ο δράστης επέλεξε αυτό που προσβάλλει βαρύτερα κάποιο έννομο αγαθό, τότε δεν αποκλείεται ο καταλογισμός

Η υπέρβαση των ορίων της κατάστασης ανάγκης του άρθρου 32 του Ποινικού Κώδικα:

Είναι ίδιες με αυτές που συντρέχουν στο άρθρο 25 του Ποινικού Κώδικα περί κατάστασης ανάγκης που αποκλείει το άδικο.

Οι διαφορές μεταξύ των ετών 32 και 25

Οι βασικές διαφορές των δύο άρθρων έχουν ως εξής:

A) στο άρθρο 25 αίρεται το άδικο της πράξης του δράστη, αντίθετα στο άρθρο 32 αίρεται ο καταλογισμός .

B) Η βλάβη που προκλήθηκε από το δράστη στο άρθρο 25 θα πρέπει να είναι κατώτερη και μάλιστα «σημαντικά κατώτερη» από την βλάβη που απειλήθηκε. Αντίθετα η βλάβη του άρθρου 32 μπορεί να είναι και ανάλογης αξίας με τη βλάβη του έννομου αγαθού που απειλήθηκε.

Γ) Τέλος, σύμφωνα με το άρθρο 25, ο φορέας των εννόμων αγαθών που απειλούνται μπορεί φυσικά να είναι ο ίδιος ο δράστης αλλά και οποιοσδήποτε τρίτο πρόσωπο δηλαδή, ένας αόριστος αριθμός προσώπων. Μάλιστα όπως έχει επισημανθεί και αναλυθεί εκτενώς, μπορεί ακόμα να είναι και η ίδια η πολιτεία όταν πρόκειται για τα «ατομικά κρατικά έννομα αγαθά». Φυσικά δεν συμβαίνει το ίδιο με το άρθρο 32 του Ποινικού Κώδικα, σύμφωνα με τα οποία, ο φορέας των απειλούμενων εννόμων αγαθών μπορεί να είναι μόνο είτε ο ίδιος ο δράστης είτε αποκλειστικά τα πρόσωπα που αναφέρει το άρθρο 32.

Οι ειδικές μορφές του εγκλήματος.

α) η απόπειρα, β) η συμμετοχή και γ) η συρροή εγκλημάτων.

Η ΑΠΟΠΕΙΡΑ

Τα στάδια του εγκλήματος :

Αν το έγκλημα που τελείται , τελείται με υπαιτιότητα (άρθρο 27 του ΠΚ) δόλου, τότε θα πρέπει να διέρχεται από τα εξής στάδια :

α) Το εσωτερικό στάδιο:

Κατά το στάδιο αυτό, ο δράστης συλλαμβάνει την ιδέα του εγκλήματος και ακολουθεί η απόφαση τέλεσής του. Είναι γεγονός πως το συγκεκριμένο στάδιο δεν ενέχει κάποιο ενδιαφέρον για το Ποινικό Δίκαιο, όχι μόνο γιατί η απλή απόφαση δεν μπορεί να εξακριβωθεί, αλλά και γιατί δεν υπάρχει ακόμη εξωτερική πράξη με την έννοια του άρθρου 14 ΠΚ και ως εκ τούτου θα ήταν άτοπο και αντίθετο με την έννοια του κράτους δικαίου να επιχειρείται να τιμωρηθεί το φρόνημα του προσώπου (ο εσωτερικός κόσμος και οι ιδέες του).

β) Το στάδιο της προπαρασκευής του εγκλήματος:

Κατά το στάδιο αυτό, εκείνος που αποφάσισε τη διάπραξη του εγκλήματος μεριμνά για τα μέσα που θα καταστήσουν δυνατή ή θα διευκολύνουν την πραγμάτωσή του (π.χ. προμήθεια όπλου, συλλογή πληροφοριών για τις κινήσεις του θύματος κ.λπ.). Και αυτό το στάδιο δεν ενδιαφέρει κατά κανόνα το Ποινικό Δίκαιο, παρά μόνο κατ'εξαιρεση , σε ορισμένες περιπτώσεις που ο νόμος τιμωρεί τις προπαρασκευαστικές πράξεις πχ (211 ΠΚ).

γ) Το στάδιο της εκτέλεσης του εγκλήματος:

Το στάδιο αυτό περιλαμβάνει δύο φάσεις:

Η πρώτη φάση είναι: **α) η απόπειρα του εγκλήματος**, ενώ β) η δεύτερη φάση είναι το τελειωμένο έγκλημα, δηλαδή η πραγμάτωση της αντικειμενικής υπόστασης, που αποτελεί την τυπική τελείωση του εγκλήματος.

δ) Σε ορισμένα εγκλήματα, όπως θα δούμε στη συνέχεια, υπάρχει και ένα τελευταίο στάδιο, αυτό της «ουσιαστικής αποπεράτωσης του εγκλήματος».

Η έννοια και τα στοιχεία της απόπειρας

Όπως μπορούμε να συμπεράνουμε από το άρθρο 42 ΠΚ, απόπειρα είναι η πράξη που επιχειρείται με το δόλο τέλεσης ορισμένου εγκλήματος (κακουργήματος ή πλημμελήματος) και περιέχει τουλάχιστον αρχή εκτέλεσης του εγκλήματος, το οποίο, όμως δεν πραγματώνεται πλήρως.

Σύμφωνα με τον παραπάνω ορισμό, τα στοιχεία της απόπειρας είναι:

- α) Η απόφαση (δόλος) τέλεσης κακουργήματος ή πλημμελήματος.
- β) Η επιχείρηση πράξης που περιέχει τουλάχιστον αρχή εκτέλεσης του εγκλήματος.
- γ) Η μη πλήρης πραγμάτωση του εγκλήματος .

Πρόσφορη και απρόσφορη απόπειρα

A. Πρόσφορη απόπειρα, είναι η πράξη η οποία όχι μόνο με βάση την παράσταση των γεγονότων που είχε στο νου του ο δράστης, αλλά και αληθινά, μπορούσε, να οδηγήσει στην πραγμάτωση της αντικειμενικής υπόστασης του εγκλήματος. Η πρόσφορη απόπειρα προβλέπεται στο άρθρο 42 ΠΚ.

B. Απρόσφορη απόπειρα, είναι η πράξη που ναί μεν με βάση την παράσταση των γεγονότων που έχει στο νου του ο δράστης αποτελεί αρχή εκτέλεσης του εγκλήματος, η οποία, όμως, αληθινά, είτε λόγω του αντικειμένου κατά του οποίου στρέφεται, είτε λόγω των μέσων που χρησιμοποιήθηκαν από τον δράστη, αποκλείεται να οδηγήσει στην πραγμάτωση της αντικειμενικής υπόστασης του εγκλήματος, δηλ. είναι λογικά απολύτως αδύνατη η τέλεση του εγκλήματος .

(α) Η απρόσφορη απόπειρα λόγω αντικειμένου

π.χ. ο Α πυροβολεί κατά του Β που νομίζει ότι κοιμάται, ενώ ο Β είναι ήδη νεκρός. Διαπράττει απρόσφορη απόπειρα ανθρωποκτονίας λόγω αντικειμένου.

(β) Η απρόσφορη απόπειρα λόγω μέσου

π.χ. ο Α πυροβολεί κατά του Β με άδαιο όπλο, ενώ νομίζει ότι το όπλο είναι γεμάτο. Διαπράττει απρόσφορη απόπειρα ανθρωποκτονίας λόγω μέσου.

Πεπερασμένη και μη πεπερασμένη απόπειρα

A. Πεπερασμένη (ή ολοκληρωμένη) είναι η απόπειρα όταν ο δράστης έπραξε καθετί που χρειαζόταν κατά το σχέδιό του για την πραγμάτωση του εγκλήματος, το εγκληματικό αποτέλεσμα, όμως, δεν πραγματώθηκε.

Π.χ. ο Α επιδιώκοντας να φονεύσει τον Β, τον πυροβολεί και τον τραυματίζει. Ο Β τελικά δεν πεθαίνει.

Μη Πεπερασμένη (ή ανολοκλήρωτη) είναι η απόπειρα όταν ο δράστης δεν έπραξε ακόμη καθετί που χρειαζόταν (κατά το σχέδιό του) για την πραγμάτωση του εγκλήματος, αλλά πιστεύει ότι υπολείπονται και άλλες ενέργειες γι' αυτήν .

Π.χ. ο Γ χορηγεί δύο δόσεις δηλητηρίου στον Δ και απέχει από την χορήγηση της τρίτης θανατηφόρας δόσης.

Κριτήριο της διάκρισης είναι, επομένως, η υποκειμενική παράσταση του δράστη για την πράξη και όχι η αντικειμενική κατάσταση των πραγμάτων

B. Η παραπάνω διάκριση της απόπειρας έχει πρακτική σημασία στην εκούσια υπαναχώρηση (άρθρο 44). Η υπαναχώρηση στη μη πεπερασμένη απόπειρα έχει σαν συνέπεια τη μη τιμώρηση του δράστη (άρθρο 44 § 1). Στην πεπερασμένη έχει σαν συνέπεια την επιβολή μειωμένης ποινής (επιβάλλεται η ποινή του άρθρου 83 μειωμένης κατά το μισό). Μόνο κατ' εξαίρεση το δικαστήριο μπορεί να κρίνει την πεπερασμένη απόπειρα ατιμώρητη εκτιμώντας ελεύθερα όλες τις περιστάσεις (άρθρο 44 § 3).

Έτσι, η νομική φύση της υπαναχώρησης από μη πεπερασμένη απόπειρα είναι ότι αποτελεί υποχρεωτικό προσωπικό λόγο απαλλαγής από την ποινή ενώ από πεπερασμένη απόπειρα είναι ότι αποτελεί κατ' αρχήν λόγο μείωσης της ποινής (υποχρεωτικό και προσωπικό), Κατ' εξαίρεση, δε, δυνητικό προσωπικό λόγω απαλλαγής από την ποινή» .

Η εκούσια υπαναχώρηση (άρθρο 44 ΠΚ) - Η πραγματική φύση της.

A. Μερικές φορές το ότι έχουμε απόπειρα και όχι τετελεσμένο έγκλημα, δεν οφείλεται στο ότι π.χ. ο δράστης αστόχησε ή το θύμα είχε γερή κράση και σώθηκε, αλλά οφείλεται στο ότι μετάνιωσε γι' αυτό που πάει να κάνει και εμποδίζει την επέλευση του αποτελέσματος ή παραλείπει να ολοκληρώσει το σχέδιό του. Τότε γίνεται λόγος για την «εκούσια υπαναχώρηση».

Εκούσια υπαναχώρηση, είναι η συμπεριφορά του δράστη με την οποία αυτός «με δική του βούληση» και όχι από «εξωτερικά εμπόδια» είτε απέχει από την παραπέρα ενέργεια που απαιτείται για την εκτέλεση του εγκλήματος (στη μη πεπερασμένη απόπειρα), είτε παρεμποδίζει το εγκληματικό αποτέλεσμα που μπορεί να επέλθει από την ήδη αποπερατωθείσα ενέργειά του (στην πεπερασμένη απόπειρα).

Έτσι, στην μη πεπερασμένη απόπειρα η υπαναχώρηση έχει μορφή παράλειψης, ενώ στην πεπερασμένη έχει μορφή ενέργειας.

Π.χ. ο κλέφτης τοποθετεί πάλι τα χρήματα στο χρηματοκιβώτιο, αποσυνδέει την καλωδίωση του εκρηκτικού μηχανισμού, παρεμποδίζει τον συναυτουργό του να πλήξει το θύμα, κ,λ.π.

α) Ο Α εισέρχεται στην ξένη κατοικία για να κλέψει, αλλά αλλάζει γνώμη από τις ικεσίες του άρρωστου και κατάκοιτου ιδιοκτήτη και φεύγει (αποχή από παραπέρα ενέργεια).

β) Ο Β ρίχνει τον Γ στη θάλασσα για να πνιγεί. Μετανιώνει, όμως, για την πράξη του, επειδή λυπάται τον Γ, πέφτει στη θάλασσα και τον σώζει.

Αν, όμως, τελικά επέλθει το αποτέλεσμα ο δράστης θα τιμωρηθεί για τετελεσμένο έγκλημα .

Δηλαδή, η εκούσια υπαναχώρηση εμφανίζεται σαν, με τη βούληση του δράστη, αποχή από κάθε παραπέρα ενέργεια στη μη πεπερασμένη απόπειρα, ενώ στην πεπερασμένη εμφανίζεται σαν, με τη βούληση του δράστη, παρακώλυση του αποτελέσματος το οποίο μπορεί να προκληθεί από την πράξη του, που βρίσκεται ακόμα σε εξέλιξη, στο δρόμο προς το αποτέλεσμα .

Ειδικές και ενδιαφέρουσες περιπτώσεις απόπειρας

A. Η απόπειρα στα εκ του αποτελέσματος διακρινόμενα εγκλήματα (άρθρου 29):

Η απόπειρα στα γνήσια εγκλήματα εκ του αποτελέσματος υπάρχει όταν το βαρύτερο αποτέλεσμα που επιτείνει την ποινή, προκαλείται από την απόπειρα του βασικού.

Π.χ. ο Α προσπαθεί να βιάσει την Β, αλλά αποτυγχάνει. Από τη βία, όμως, που ασκήθηκε η Β πέθανε. Ο δράστης θα τιμωρηθεί σύμφωνα με το 42 παρ 3 του ΠΚ για απόπειρα θανατηφόρου βιασμού (άρθρο 336 παρ 3 ΠΚ) μειωμένη σύμφωνα με το άρθρο 83.

B. Η απόπειρα στα «τυπικά εγκλήματα».

Η απόπειρα κυρίως εμφανίζεται στα ουσιαστικά εγκλήματα (ή αποτελέσματος). Κατά την παλαιότερη άποψη, στα τυπικά εγκλήματα (συμπεριφοράς) η απόπειρα δεν ήταν νοητή.

Όμως όπως γίνεται σήμερα δεκτό, είναι λογικά δυνατή και τιμωρητή η απόπειρα και στα τυπικά εγκλήματα . Εδώ όμως θα πρέπει να διακρίνουμε: Σε ορισμένα τυπικά εγκλήματα που τελούνται στιγμιαία από την φύση του πράγματος δεν είναι δυνατή η απόπειρα, π.χ. στην περίπτωση προφορικής

εξύβρισης που ολοκληρώνεται αμέσως με την εκστομίση της δεν είναι δυνατή η απόπειρα.

Σε άλλα, όμως, τυπικά εγκλήματα που έχουν κάποια διάρκεια ή είναι σύνθετη πράξη είναι δυνατή η απόπειρα (π.χ. διαγαμία, έργω εξύβριση, πλαστογραφία . Έτσι, στο τυπικό έγκλημα της διαγαμίας (άρθρο 356) ο δράστης θα τιμωρηθεί για απόπειρα διαγαμίας αν για κάποιο λόγο διακοπεί η τελετή .

Πρακτική σημασία έχει η παραπάνω προβληματική στο έγκλημα της ψευδορκίας που είναι τετελεσμένη με την ολοκλήρωση της ψευδούς κατάθεσης και όχι με το πρώτο ψέμα. Η ολοκλήρωση επέρχεται όταν ο δικαστής δηλώσει ότι δεν αναμένει να ακούσει τίποτε άλλο και ο καταθέτων έχει ολοκληρώσει την κατάθεσή του για την οποία αναλαμβάνει ευθύνη. Μέχρι της ολοκλήρωσής της υπάρχει απόπειρα ψευδορκίας .

Η ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΣΤΟ ΕΓΚΛΗΜΑ

A) Πολλές φορές ο δράστης δεν τελεί μόνος του το έγκλημα, αλλά συμμετέχουν περισσότερα πρόσωπα.

Οι μορφές συμμετοχής είναι: 1) **Η άμεση αυτουργία**, 2) **η έμμεση αυτουργία**, 3) **η συναυτουργία**, οι οποίες αποτελούν μορφές αυτουργίας, δηλαδή συμμετοχής σε «ίδιο έγκλημα».

και 4) **η ηθική αυτουργία, η δράση του προβοκάτορα ηθικού αυτουργού (άρθρ 46 παρ 2) agent provocateur και 5) η συνέργεια(άρθρ. 47 ΠΚ), οι οποίες αποτελούν μορφές συμμετοχής σε «αλλότριο έγκλημα».**

ΟΙ ΜΟΡΦΕΣ ΤΗΣ ΑΥΤΟΥΡΓΙΑΣ ΣΤΟ ΕΓΚΛΗΜΑ

Η άμεση αυτουργία

A. Άμεσος αυτουργός είναι εκείνος που εκτελεί την αξιόποινη πράξη. Π.χ. ο A φονεύει τον B. Ο A είναι άμεσος αυτουργός ανθρωποκτονίας με πρόθεση (άρθρο 299 ΠΚ).

Ο άμεσος (φυσικός) αυτουργός, επειδή μόνος πραγματώνει την αξιόποινη πράξη, λέγεται **και μοναυτουργός**. Άμεσος αυτουργός, θεωρείται και εκείνος που προκαλεί το εγκληματικό αποτέλεσμα με κάποιον άλλον άνθρωπο, που τον χρησιμοποιεί σαν μηχανικό μέσο που δεν έχει βούληση, δηλαδή που δεν ενεργεί εκούσια και, επομένως, η συμπεριφορά του δεν μπορεί να χαρακτηριστεί σαν «πράξη» με την έννοια του άρθρου 14 .

Π.χ. ο Α σπρώχνει τον Β με αποτέλεσμα ο τελευταίος να πέσει πάνω στον Γ και να τον τραυματίσει. Ο Α είναι άμεσος αυτουργός σωματικής βλάβης, ενώ ο Β δεν έχει καμία ευθύνη.

Η έμμεση αυτουργία.

Προϋπόθεση της έμμεσης αυτουργίας είναι ότι η πράξη του οργάνου δεν είναι (τελειωτικά) άδικη (με την έννοια του άρθρου 14 ΠΚ), γιατί αν είναι άδικη θα υπάρχει ηθική αυτουργία ή συνέργεια και όχι έμμεση αυτουργία

Έμμεσος αυτουργός, είναι εκείνος που τελεί έγκλημα με την πράξη άλλου ανθρώπου, **τον οποίο χρησιμοποιεί σαν όργανό του για την εξυπηρέτηση του εγκληματικού του σκοπού** .

Δηλαδή, ο έμμεσος αυτουργός, τελεί την πράξη όχι ιδιοχείρως, αλλά μέσω της πράξης άλλου που δεν μπορεί να χαρακτηριστεί αυτουργός. Η θεωρία της «κυριαρχίας επί της πράξεως» είναι μια θεωρία για την έμμεση αυτουργία. Δηλ. ο έμμεσος αυτουργός κυριαρχεί στην πράξη του οργάνου αλλιώς δεν υπάρχει τιμώρηση του δράστη .

Η συναυτουργία

Α. Κατά το άρθρο 45 ΠΚ, συναυτουργός είναι εκείνος που από κοινού με κάποιον άλλον εκτελεί πράξη που πληροί την αντικειμενική υπόσταση του εγκλήματος .

B. Απαραίτητες προϋποθέσεις της συναυτουργίας είναι:

η συνεκτέλεση (αντικειμενικό στοιχείο) και η **συναπόφαση** (υποκειμενικό στοιχείο) .

α) Στη συνεκτέλεση, όπως άλλωστε έχει ήδη αναφερθεί, συναυτουργοί μπορούν να είναι μόνο εκείνοι που είτε εκτέλεσαν μαζί από την αρχή μέχρι το τέλος το σύνολο της εγκληματικής πράξης , είτε **εκτέλεσαν κάθε ένας ένα**

μέρος της εγκληματικής πράξης, κατανέμοντας με συμφωνία μεταξύ τους το εγκληματικό έργο (ουσιαστική συναυτουργία ή συναυτουργία με κατανομή εργασίας).

Π.χ. ο Α ανοίγει το χρηματοκιβώτιο και ο Γ αφαιρεί τα χρήματα.

Συναυτουργία σε κλοπή υπάρχει όμως και όταν ο ένας διαρρηγνύει την πόρτα του ξένου σπιτιού και ο άλλος αφαιρεί τα χρήματα από την κρύπτη τους, γιατί και οι δύο τελούν πράξη αντικειμενικής υπόστασης .

Στα πολύπρακτα και στα σύνθετα σε στενή έννοια εγκλήματα έχουμε συναυτουργία με κατανομή εργασίας, όταν ο ένας των συναυτουργών τελεί τη μία πράξη στα πολύπρακτα ή το ένα έγκλημα στα σύνθετα σε στενή έννοια εγκλήματα και ο άλλος αντίστοιχα την άλλη πράξη ή το άλλο έγκλημα.

Π.χ. α) στο πολύπρακτο έγκλημα του βιασμού, ο Α ασκεί σωματική βία κατά της Β, ενώ ο Γ τελεί την γενετήσια πράξη.

Οι Α και Γ είναι συναυτουργοί βιασμού (άρθρο 336).

β) Στο σύνθετο σε στενή έννοια έγκλημα της ληστείας, ο Ε ασκεί σωματική βία κατά του Ζ και ο Η αφαιρεί τα χρήματά του.

Οι Ε και Η είναι συναυτουργοί ληστείας (άρθρο 380) .

Στις παραπάνω περιπτώσεις έχουμε συναυτουργία **με ποιοτική** κατανομή εργασίας.

Στην περίπτωση, όμως, που οι Α και Β ρίχνουν στο φαγητό του Γ ανεπαρκή δόση δηλητηρίου ο καθένας, οι δόσεις αυτές, όμως, σε συγκλίνουσα δραστηριότητά τους προκαλούν τον θάνατο Γ, τότε έχουμε συναυτουργία **με ποσοτική κατανομή εργασίας** .

β) Η συναπόφαση: είναι **ο κοινός δόλος των συναυτουργών**. Στο πρόσωπο κάθε συναυτουργού πρέπει να συντρέχει διπλός δόλος δηλαδή, οι συναυτουργοί πρέπει αφενός να θέλουν ή έστω να αποδέχονται την πραγμάτωση του εγκλήματος, αλλά και την «από κοινού» συνεκτέλεσή του .

Επίσης, πρέπει στον κάθε συναυτουργό να υπάρχει και η γνώση του διπλού δόλου του άλλου.

Το χρονικό πλαίσιο της συναπόφασης:

Η συναπόφαση μπορεί να ληφθεί είτε πριν την τέλεση της πράξης (αρχική συναυτουργία) είτε κατά τη στιγμή της τέλεσής της («τυχαία ή ευκαιριακή συναυτουργία»).

Π.χ. οι Α και Β επιτίθενται κατά του Γ συγχρόνως και τον τραυματίζουν επειδή τους εξύβρισε χωρίς κοινή προαπόφαση. Η συναπόφαση δημιουργήθηκε κατά τη στιγμή τέλεσης της πράξης.

Η παραυτουργία

Για να υπάρχει συναυτουργία απαραίτητη προϋπόθεση είναι η συνδρομή του στοιχείου της συναπόφασης (κοινού δόλου). Όταν υφίστανται τυχαία συνεκτέλεση χωρίς όμως το στοιχείο της συναπόφασης γίνεται λόγος για παραυτουργία.

Προσοχή : Η παραυτουργία δεν αποτελεί συμμετοχική δράση

ΜΟΡΦΕΣ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗΣ ΣΕ ΣΤΕΝΗ ΕΝΝΟΙΑ

Η ηθική αυτουργία

A. Κατά το άρθρο 46 § 1 ΠΚ, ηθικός αυτουργός είναι εκείνος που προκάλεσε με πρόθεση σε κάποιον άλλον την απόφαση να εκτελέσει την άδικη πράξη που διαπράχθηκε απ' αυτόν.

B. Η αντικειμενική υπόσταση της ηθικής αυτουργίας

α) Η αντικειμενική υπόσταση της ηθικής αυτουργίας περιλαμβάνει την πρόκληση της απόφασης στον αυτουργό αλλά και ένα παραπέρα αποτέλεσμα δηλ. την τέλεση μίας πράξης που πληροί την ειδική υπόσταση ενός εγκλήματος και είναι τελειωτικά άδικη και η οποία συνιστά τουλάχιστον απόπειρα εγκλήματος . **Η πρόκληση απόφασης μπορεί να γίνει με οποιοδήποτε τρόπο** (π.χ. απειλή, υπόσχεση, αμοιβή, υποδαύλιση παθών ή μίσους πολιτικού, φυλετικού, θρησκευτικού κ.λπ.). Ο ηθικός αυτουργός πρέπει όμως, να κατευθύνεται στην πρόκληση της απόφασης να τελεστεί ορισμένη άδικη πράξη και δεν αρκεί συμπεριφορά που αποτελεί απλά υποδαύλιση των εγκληματικών ροπών του δράστη (π.χ. «βρες λεφτά με κάθε τρόπο νόμιμο ή παράνομο»), ή υπόδειξη ευκαιρίας ή πληροφόρηση για τη δυνατότητα τέλεσης εγκλήματος ή υπερνίκησης δυσκολιών με εγκληματικό τρόπο.

Σε περίπτωση που ο ηθικός αυτουργός επηρέασε και τροποποίησε την ήδη ειλημμένη απόφαση του αυτουργού να τελέσει έγκλημα τότε:

αα) Αν ο ηθικός αυτουργός προκάλεσε στον αυτουργό την απόφαση να τελέσει ένα τελείως διαφορετικό έγκλημα (π.χ. αντί για απάτη, σωματική βλάβη) υπάρχει ηθική αυτουργία, γιατί η ειλημμένη απόφαση του αυτουργού αφορούσε άλλη πράξη απ' αυτή που τελικά διαπράχθηκε.

Αν όμως ο ηθικός αυτουργός παρακινεί τον αυτουργό να προσβάλει τελικά μικρότερης σημασίας έννομο αγαθό απ' ό,τι είχε αποφασίσει (π.χ. αντί σωματικής βλάβης τον πείθει να τελέσει φθορά ιδιοκτησίας) ο Χ. Μυλωνόπουλος διακρίνει:

Αν μεν η κύρια πράξη στρέφεται κατά διαφορετικού φορέα του εννόμου αγαθού (π.χ. ο δράστης αντί να τραυματίσει τον Α πείθεται να καταστρέψει ιδιοκτησία του Β) τότε υπάρχει ευθύνη για ηθική αυτουργία στην πράξη που τελέστηκε. Αν όμως η κύρια πράξη στρέφεται κατά του ίδιου φορέα του έννομου αγαθού μπορεί να έχουμε πρόκληση απόφασης να τελεστεί ελαφρότερη πράξη, η οποία δεν αποτελεί ηθική αυτουργία (π.χ. πείθω τον Α να τραυματίσει τον Β αντί να τον φονεύσει).

Αν η παρέμβαση του πείθοντα έχει σκοπό την ευχερέστερη (ήτοι την ευκολότερη) τέλεση της πράξης, υπάρχει ευθύνη για ηθική αυτουργία (π.χ. ο Α πείθει τον Β να τελέσει κλοπή κατά του Γ αντί απάτης που είχε αποφασίσει ώστε να μη γίνει αντιληπτός).

ββ) Αν ο παρακινών έπεισε τον αυτουργό να τελέσει το έγκλημα υπό διαφορετικές περιστάσεις, (τόπου, χρόνου, μέσο) π.χ. πείθει τον αυτουργό να τελέσει την πράξη που αποφάσισε νύχτα και όχι μέρα όπως είχε σχεδιάσει, τότε υπάρχει ευθύνη μόνο για απλή συνέργεια . Αν όμως η μεταβολή των περιστάσεων θεμελιώνει αυτοτελές άδικο και δεν αποτελεί απλά τροποποίηση της εξωτερικής εμφάνισης του αποφασισθέντος εγκλήματος υπάρχει ηθική αυτουργία. Π.χ. ο Α πείθει τον Β να σκοτώσει τον Γ σήμερα και όχι μετά 5 ημέρες όπως είχε ο Β αποφασίσει. Η συντόμευση του χρόνου της ζωής του έχει αυτοτελές άδικο . Ο Α είναι ηθικός αυτουργός.

γγ) Αν μεταβάλλεται το υλικό αντικείμενο της κύριας πράξης, αν μεν πρόκειται για προσωποπαγή έννομα αγαθά υπάρχει ηθική αυτουργία (π.χ. ο Α πείθει τον Β να σκοτώσει τον Δ αντί του Γ που είχε αποφασίσει), αν όμως πρόκειται για μη προσωποπαγή αγαθά τότε υπάρχει απλή συνέργεια (π.χ. ο Α

πείθει τον Β, αντί να κλέψει χρήματα από το σπίτι του Γ, όπως είχε αποφασίσει, να του κλέψει το αυτοκίνητο)

Ηθική αυτουργία με παράλειψη;

Συνήθως υποστηρίζεται ότι ηθική αυτουργία με παράλειψη δεν είναι δυνατή, γιατί η ηθική αυτουργία προϋποθέτει πνευματική επικοινωνία με τον αυτουργό και δεν επικοινωνεί κανείς με αδράνεια και σιωπή. Όμως ορθό είναι να επισημανθεί πως η ηθική αυτουργία με παράλειψη είναι δυνατή όταν αυτός που παραλείπει έχει την ιδιαίτερη νομική υποχρέωση να αποτρέψει άλλον από το να γίνει ηθικός αυτουργός εγκλήματος. Π.χ. ο πατέρας δεν αποτρέπει τον ανήλικο γιό του από το να γίνει ηθικός αυτουργός εγκλήματος.

γ) το στοιχείο του «άλλου» κατ άρθρον 46 ΠΚ

Ο «άλλος» στον οποίο παράγεται η απόφαση και αποτελεί το αντικείμενο του δόλου του ηθικού αυτουργού, πρέπει να είναι είτε ατομικά ορισμένος είτε να ανήκει σε ένα περιορισμένο σύνολο προσώπων (π.χ. όλα τα πρόσωπα που βρίσκονται σε μια κλειστή αίθουσα με συγκεκριμένους προσκεκλημένους ή σ' ένα δωμάτιο). Διαφορετικά δεν θα έχουμε ηθική αυτουργία, αλλά το έγκλημα του άρθρου 184 ΠΚ (π.χ. όταν ο δράστης αποτελείται δημόσια σ' ένα γήπεδο ή σε μια πλατεία ή σ' ένα χώρο με ελεύθερη είσοδο ή μέσω τηλεόρασης, ραδιοφώνου, τύπου βιβλίων, προκηρύξεων σε αόριστο αριθμό προσώπων, τα οποία προκαλεί ή διεγείρει να διαπράξουν κακούργημα ή πλημμέλημα) .

δ) Η συγκεκριμένη άδικη πράξη – το συγκεκριμένο έγκλημα

Ο ηθικός αυτουργός πρέπει να έχει πρόθεση για την εκτέλεση της συγκεκριμένης άδικης πράξης που προκαλεί την εκτέλεσή της και εκτελεί ο φυσικός αυτουργός. Αυτή είναι το αντικείμενο του δόλου του. Για την ύπαρξη ηθικής αυτουργίας δεν απαιτείται ο ηθικός αυτουργός να υποδείξει στον αυτουργό και το σχέδιο δράσης του και να εξειδικεύεται η κύρια πράξη ως προς όλες τις λεπτομέρειες της. Ο ηθικός αυτουργός πρέπει, όμως, κατά μία γνώμη , να προσδιορίζει : α) την ειδική υπόσταση του εγκλήματος που θα τελέσει ο φυσικός αυτουργός (π.χ. ληστεία, βιασμός).

Η εκούσια υπαναχώρηση του ηθικού αυτουργού

Η εκούσια υπαναχώρηση του άρθρου 44 ΠΚ εφαρμόζεται και για το ηθικό αυτουργό. Αν αυτός επέμβει και εμποδίσει την ολοκλήρωση του εγκλήματος του φυσικού αυτουργού υπάρχει υπαναχώρηση από πεπερασμένη απόπειρα κατά το άρθρο 44 παρ 3 και παρ 4 ΠΚ

Agent Provocateur .

A. Ορίζεται στο άρθρο **46 § 2 ΠΚ.**

Διαφορά προβοκάτορα ηθικού αυτουργού με ηθικό αυτουργό

Ενώ ο δόλος του ηθικού αυτουργού κατευθύνεται στην πραγμάτωση του εγκλήματος, δηλαδή είναι δόλος τέλεσης, ο δόλος του προβοκάτορα ηθικού αυτουργού είναι δόλος απόπειρας ή τιμωρητής προπαρασκευαστικής πράξης.

Γ. Η Τιμώρηση του προβοκάτορα ηθικού αυτουργού.

Τιμωρείται με την ποινή του αυτουργού μειωμένη στο ήμισυ. Τιμωρείται, δε, για τον ίδιο λόγο που τιμωρείται και ο ηθικός αυτουργός. Και αυτός εμπλέκει στο έγκλημα τον παρακινούμενο, κάνοντας τον εγκληματία. Είναι δε απαράδεκτό να θέλει να καταπολεμήσει το έγκλημα με τη δημιουργία εγκληματιών .

Για το αν πρέπει να τιμωρηθεί και ο παρακινήθεις υπάρχει διχογνωμία.

Πιο ορθή, είναι η άποψη ότι ευθύνη για το έγκλημα που τέλεσε (απόπειρα ή προπαρασκευαστική πράξη) έχει και ο παρακινήθεις.

Αν, όμως ο αυτουργός παρακινήθηκε από το Κράτος (άμεσα ή έμμεσα) δηλ. από όργανα του συστήματος της ποινικής δικαιοσύνης (αστυνομικούς, δικαστικούς λειτουργούς, κ.λ.π.) από τα οποία και παγιδεύτηκε, κατά τον Χ. Μυλωνόπουλο , μπορεί να μείνει ατιμώρητος επειδή συντρέχει λόγος αποκλεισμού του αξιοποίνου (λόγω πίεσης της αστυνομίας δεν μπορούσε να πράξει διαφορετικά αποκλεισμένου του «άλλως δύνασθαι πράττειν») ή έστω να τιμωρηθεί μεν ηπιότερα δε ή να μη διεξαχθεί καθόλου δίκη γινόμενο δεκτό ότι υπάρχει δικονομικό κώλυμα υπό την έννοια ότι η παγίδευσή του αποκλείει να είναι δίκαιη η δίκη που θα αντιμετωπίσει όπως απαιτεί το άρθρο 6 § 1 της Ε.Σ.Δ.Α ή να θεωρηθεί ότι τα αποδεικτικά μέσα που αποκτήθηκαν με την παγίδευσή του είναι απαγορευμένα (βλ. άρθρο 177 § 2 Κ.Π.Δ).

Η συνέργεια (αρθρ. 47 ΠΚ)

Συνέργεια είναι η με πρόθεση παροχή συνδρομής στον αυτουργό της κύριας πράξης. Συνδρομή, δε, είναι η ενέργεια ή παράλειψη, που κατευθύνεται τουλάχιστον αντικειμενικά, και συμβάλλει στην υπέρβαση μίας δυσχέρειας αναφορικά με την εκτέλεση του εγκλήματος από τον αυτουργό.

Προσοχή: Αν ο αυτουργός δεν έκανε χρήση της βοήθειας που του προσφέρθηκε, δεν υπάρχει ευθύνη για συνέργεια, αφού δεν τιμωρείται η απόπειρα (άμεσης ή απλής) συνέργειας. (Π.χ. δεν έκανε χρήση του όπλου που του δόθηκε).

Η διαφορά της συνέργειας από τη συναυτουργία είναι ότι ο συναυτουργός προβαίνει σε πράξη εκτέλεσης του εγκλήματος ενώ ο συνεργός τελεί πράξη βοηθητική του εγκλήματος.

Τα είδη συνέργειας στο παρελθόν (προ του 2019) ήταν **α) η άμεση (ή αναγκαία) συνέργεια (αρθρ. 47 παρ 1 εδ β')** και **β) η απλή (αρθρ 47 παρ 1 εδ α')** συνέργεια. Πλέον τυπικά έχει καταργηθεί ο διαχωρισμός αυτός και η συνέργεια έχει μια μορφή η οποία υπό τιε περιστάσεις του δεύτερου εδαφίου του άρθρου 47 μπορεί να επισύρει για το συνεργό ακόμα και την ποινή του φυσικού αυτουργού. Ενώ αντίθετα όσον αφορά το πρώτο εδάφιο του άρθρου ο συνεργός θα τιμωρηθεί με ποινή μειωμένη κατά το άρθρο 83 ΠΚ.

A. Η συνέργεια του δεύτερου εδαφίου (47 § I εδ. β')

α) συνεργός, όπως ορίζει το άρθρο 47 § I εδ. β', είναι εκείνος που με πρόθεση παρέχει στον αυτουργό της κύριας πράξης άμεση συνδρομή «*κατά την εκτέλεση*» και «*στην εκτέλεση*» αυτής.

β) Επομένως τα στοιχεία (ουσιαστικά κριτήρια) της συνέργειας αυτής είναι:

(αα) Συνδρομή στην κύρια πράξη. Η συνδρομή αυτή καθιστά δυνατή ή διευκολύνει τη πράξη του αυτουργού (π.χ. ο συνεργός αφαιρεί μαζί με τον αυτουργό ξένο βαρύ αντικείμενο χωρίς αυτός να έχει σκοπό ιδιοποίησής του) .

Αυτό, όμως δεν σημαίνει ότι κάθε πράξη που καθιστά δυνατή ή διευκολύνει το έγκλημα είναι συνέργεια υπό την έννοια του εδαφίου β' του άρθρου 47.

Π.χ. ο συνεργός υποδεικνύει στον κλέφτη έναν τρόπο για να αποδείξει πιο εύκολα το συνδυασμό του χρηματοκιβωτίου. Απλή συνέργεια υπάρχει εδώ κατά το α' εδάφιο του άρθρου 47. Χωρίς τη βοήθειά του, θα μπορούσε να το ανοίξει αλλά με προσπάθειες ωρών.

(ββ) Η συνδρομή να παρέχεται κατά την τέλεση της κύριας πράξης, δηλαδή, να παρέχεται όσο χρόνο διαρκεί η κύρια πράξη, όχι πριν αρχίσει ή αφού έχει τυπικά τελεσθεί η κύρια πράξη.

(γγ) Η συνδρομή να παρέχεται «στην εκτέλεση» της κύριας πράξης. Στην εκτέλεση σημαίνει ότι η άμεση συνέργεια πρέπει να είναι ουσιαστικά

ισοδύναμη σε βαρύτητα αδίκου με την πράξη του αυτουργού. Η άμεση συνδρομή δηλ. πρέπει να είναι καίρια για την κύρια πράξη δηλ. «ποιοτικά και πρακτικά της ίδιας σημασίας με την συμβολή του αυτουργού»

(δδ) Η συνδρομή να δίνεται με πρόθεση και όχι από αμέλεια. Ο δόλος του σύνεργου είναι διπλός όπως και του ηθικού αυτουργού, δηλ. θέλει ή αποδέχεται την τέλεση του εγκλήματος και την παροχή άμεσης συνδρομής στην εκτέλεσή του .

(εε) Η πράξη του αυτουργού να είναι (τελειωτικά) άδικη.

(στ) Αιτιότητα της συνδρομής. Αυτό σημαίνει ότι άμεση είναι άδικη συνέργεια όταν χωρίς αυτή δεν θα ήταν δυνατή η εκτέλεση του εγκλήματος .

B. Η συνέργεια του άρθρου 47 παρ 1 εδ α'

α) Αυτής της μορφής συνεργός είναι εκείνος που παρέχει με πρόθεση στον αυτουργό οποιαδήποτε άλλη συνδρομή, εκτός από την ως άνω , **πριν** ή κατά την τέλεση της κύριας πράξης

Και ο δόλος εδώ του σύνεργου είναι διπλός, καλύπτων τόσο την τέλεση του εγκλήματος από τον αυτουργό όσο και την παροχή συνδρομής σ' αυτό.

Ο δόλος του όμως διαφέρει από το δόλο του σύνεργου του εδαφίου β' , ο οποίος εκεί ζει από κοντά το έγκλημα (συνδρομή στην εκτέλεση). Ο συνεργός στο άρθρο 47 εδ 'β πρέπει να γνωρίζει την κύρια πράξη σε όλες τις λεπτομέρειές της κάτι που δεν απαιτείται για το συνεργό στο εδ α' του άρθρου.

β) Η συνδρομή: μπορεί να είναι «**υλική**», δηλαδή παροχή διευκολύνσεων για υπερνίκηση υλικών εμποδίων ή πρακτικά χρήσιμων υπηρεσιών στον αυτουργό (π.χ. η υπηρεσία του τσιλιαδόρου, η προμήθεια του όπλου του εγκλήματος) ή «**ψυχική**» (π.χ. προτροπές ή συμβουλές που εξουδετερώνουν τους δισταγμούς του δράστη, ενθάρρυνση και ηθική ενίσχυση του δράστη, όπως όταν δίδεται υπόσχεση στον αυτουργό ότι θα συγκαλυφθεί η πράξη του με εξαλείψι των ιχνών της. Η ψυχική συνέργεια είναι πάντοτε απλή.

Παραδείγματα απλής συνέργειας: α) Απλός συνεργός σε ανθρωποκτονία με πρόθεση είναι εκείνος ο οποίος τηλεφώνησε στο θύμα και του έκλεισε συνάντηση στον τόπο όπου στην πραγματικότητα τον περίμενε ο συνεργάτης του αυτουργός της ανθρωποκτονίας. β) Απλός συνεργός σε ληστεία είναι εκείνος που ανέμενε έναν από τους ληστές έξω από την τράπεζα με το αυτοκίνητό του και τον βοήθησε να διαψύχει , γ) επίσης εκείνος που μετέφερε τον αυτουργό στον τόπο του εγκλήματος .

λε) **Η απλή συνέργεια μπορεί να εμφανισθεί και στα εγκλήματα παράλειψης.** Επειδή πολλές φορές ο δράστης δυσκολεύεται ψυχικά να παραλείψει (ιδίως εκεί που έχει την ιδιαίτερη νομική υποχρέωση ενέργειας κατ' άρθρο 15), η συνέργεια αυτή μπορεί να εμφανιστεί με την μορφή ψυχικής συνέργειας. Έτσι, ο Α που πείθει τον Β να μην μεταφέρει το βαριά άρρωστο παιδί του στο νοσοκομείο είναι απλός συνεργός σε ανθρωποκτονία με παράλειψη του Α αν τελικά το παιδί πεθάνει .

στ) Η απλή συνέργεια **τιμωρείται κατ' άρθρο 47 § 1 με ποινή ελαττωμένη (άρθρο 83).** Η δράση του απλού συνεργού δεν έχει την απαξία της πράξης του αυτουργού. Ο απλός συνεργός τιμωρείται γιατί παρέχει βοήθεια στον αυτουργό στην προσβολή του συγκεκριμένου κάθε φορά έννομου αγαθού από τον τελευταίο. Τέλος, πρέπει να σημειωθεί ότι υπαναχώρηση μπορεί να υπάρξει και για τους συνεργούς (άμεσο ή απλό).

Γ. Συνέργεια με παράλειψη

α) Συνέργεια μπορεί να τελεσθεί και με παράλειψη οφειλόμενης ενέργειας, από πρόσωπα που έχουν την ιδιαίτερη νομική υποχρέωση να αποτρέψουν το εγκληματικό αποτέλεσμα με την έννοια του άρθρου 15.

Π.χ. Ο Α, αν και είναι φύλακας εμπορικού κέντρου, δεν παρεμποδίζει τον διαρρήκτη να κλέψει κάποιο κατάστημα. Είναι συνεργός κλοπής με παράλειψη. Η αδράνεια του συνεργού στην περίπτωση αυτή ισοδυναμεί με αυτοεξουδετέρωσή του ως εμπόδιου και αυτό αποτελεί σημαντική διευκόλυνση του αυτουργού με ενέργεια .

Ο βαθμός εξάρτησης της συμμετοχικής δράσης (άρθρο 48 ΠΚ)

Α. Η ηθική αυτουργία και η συνέργεια είναι παρεπόμενες ή δευτερεύουσες μορφές εμφάνισης του εγκλήματος, γιατί για να υπάρξουν πρέπει να υπάρχει και η πράξη του αυτουργού .

Ιδιαίτερες ιδιότητες ή σχέσεις - Εγκλήματα καθήκοντος

α) Το άρθρο 49 ΠΚ ρυθμίζει το ζήτημα της επίδρασης των ιδιαίτερων ιδιοτήτων ή σχέσεων που υπάρχουν στο πρόσωπο ενός συμμετοχού στην ποινική ευθύνη των υπολοίπων και προβλέπει δύο περιπτώσεις:

α) εκείνη που οι ιδιαίτερες ιδιότητες ή σχέσεις **θεμελιώνουν το αξιόποιο, πράγμα το οποίο συμβαίνει στα γνήσια ιδιαίτερα εγκλήματα (άρθρο 49 § 1)** και

β) εκείνη που οι ιδιαίτερες ιδιότητες ή σχέσεις ή άλλες περιστάσεις απλώς επαυξάνουν ή μειώνουν ή αποκλείουν την ποινή, πράγμα που συμβαίνει (επαύξηση ή μείωση) στα μη γνήσια ιδιαίτερα εγκλήματα και στις παραλλαγές των βασικών εγκλημάτων (άρθρο 49 § 2).

Ειδικότερα:

Στην πρώτη παράγραφο του άρθρου 49 που αφορά **τα γνήσια ιδιαίτερα εγκλήματα και ειδικότερα σε μια υποκατηγορία τους που λέγονται εγκλήματα καθήκοντος**, δηλ εκείνα που τιμωρούνται γιατί ο δράστης δείχνει ασυνεπής προς τις ειδικές αξιώσεις, υποχρεώσεις του κοινωνικού ρόλου του , (όπως συμβαίνει π.χ, στα γνήσια εγκλήματα περί την υπηρεσία) ορίζεται ότι όπου ο νόμος απαιτεί για το αξιόποιο ιδιαίτερες ιδιότητες ή σχέσεις, αν αυτές υπάρχουν μόνο σ' εκείνον που πράττει (δηλαδή στο φυσικό αυτουργό), **ο ηθικός αυτουργός και ο άμεσος συνεργός, μπορούν να τιμωρηθούν με ποινή ελαττωμένη κατά το άρθρο 83.** (Π.χ. ο Α πείθει το δημόσιο υπάλληλο Β να τελέσει ψευδή βεβαίωση (άρθρο 242 § 1). Ο Α μπορεί να τιμωρηθεί για ηθική αυτουργία με ελαττωμένη ποινή). Αν, υπάρχει (η ιδιαίτερη ιδιότητα), **μόνο στον ηθικό αυτουργό, άμεσο και απλό σύνομο, τότε αυτοί τιμωρούνται σαν έμμεσοι αυτουργοί και εκείνος που έπραξε σαν άμεσος (αναγκαίος) συνεργός. Και είναι άμεσος συνεργός γιατί χωρίς αυτόν δεν πληρούται η αντικειμενική υπόσταση του εγκλήματος .**

Κατά τη δεύτερη παράγραφο του άρθρου 49, ιδιαίτερες ιδιότητες ή σχέσεις ή άλλες περιστάσεις που επαυξάνουν ή μειώνουν ή αποκλείουν την ποινή, λαμβάνονται υπόψη μόνο ως προς εκείνον το συμμετοχο στον οποίο υπάρχουν, δηλαδή ωφελούν ή βλάπτουν τους συμμετοχους που έχουν τις ιδιαίτερες αυτές ιδιότητες. Π.χ.: α) αν ο Α πείσει τη Β να σκοτώσει το παιδί της, που γέννησε προ ολίγου, ο Α θα τιμωρηθεί για ηθική αυτουργία σε ανθρωποκτονία με πρόθεση (άρθρο 299) και η Β για φυσική αυτουργία σε παιδοκτονία (που είναι μη γνήσιο ιδιαίτερο έγκλημα, άρθρο 303).

Το άρθρο 49 § 2 εφαρμόζεται και αν ακόμη ο συμμετοχος γνωρίζει ότι οι ιδιαίτερες ιδιότητες ή σχέσεις συντρέχουν στον άλλο συμμετοχο. Π.χ. ο απλός συνεργός σε κλοπή η οποία για τον αυτουργό είναι κακουρηγηματική, επειδή τελεί κλοπές κατ' επάγγελμα θα τιμωρηθεί για συνέργεια σε πλημμεληματική κλοπή έστω και αν γνωρίζει ότι η επιβαρυντική περίσταση της κατ' επάγγελμα τέλεσης συντρέχει στον αυτουργό.

Οι μορφές της συρροής εγκλημάτων

A. Η αληθινή συρροή εγκλημάτων

α) **Αληθινή συρροή εγκλημάτων**, είναι η από το δράστη τέλεση περισσοτέρων εγκλημάτων. Με την αληθινή συρροή ασχολούνται τα άρθρα **94 επ. ΠΚ**. Η αληθινή συρροή εγκλημάτων διακρίνεται:

(αα) **Σε κατ' ιδέαν (ή τυπική) συρροή εγκλημάτων**, η οποία υπάρχει όταν ο δράστης διαπράττει περισσότερα εγκλήματα με μία πράξη και σε

(αβ) **πραγματική (ή υλική) συρροή εγκλημάτων**, η οποία υπάρχει όταν ο δράστης διαπράττει περισσότερα εγκλήματα με περισσότερες πράξεις.

Π.χ.: ο Α με μία χειροβομβίδα φονεύει δέκα άτομα. Ο δράστης εδώ με μία πράξη τέλεσε δέκα ανθρωποκτονίες με πρόθεση (**κατ' ιδέα συρροή εγκλημάτων**). Ο Β πυροβολεί τον Γ και τον φονεύει. Προκαλεί δε και στον Δ βαριά σωματική βλάβη. Ο δράστης τέλεσε με δύο πράξεις δύο εγκλήματα, δηλαδή μία ανθρωποκτονία με πρόθεση και μία βαριά σωματική βλάβη (**πραγματική συρροή εγκλημάτων**).

Κατ' αρχήν, το κριτήριο για την ύπαρξη κατ' ιδέα συρροής είναι η πλήρωση της αντικειμενικής υπόστασης, δηλ. χωρίς αμφιβολία, κατ' ιδέα συρροή υπάρχει όταν με μια πράξη πραγματώνεται στο ακέραιο η αντικειμενική υπόσταση περισσότερων εγκλημάτων όπως στο παραπάνω παράδειγμα της χειροβομβίδας.

B. Η φαινομενική συρροή εγκλημάτων ή (συρροή νόμων)

α) Φαινομενική συρροή εγκλημάτων ή συρροή νόμων, υπάρχει όταν η πράξη του δράστη πληροί μεν την ειδική υπόσταση περισσότερων εγκλημάτων υπό την έννοια πως η εγκληματική δραστηριότητά του, προβλέπεται και τιμωρείται από περισσότερους από έναν ποινικούς νόμους, εφαρμόζεται, όμως, τελικά μόνο ένας νόμος, γιατί ο νόμος που εφαρμόζεται κάθε φορά αποκλείει τους άλλους για διάφορους λόγους νομικής φύσης.

Ο νόμος που τελικά εφαρμόζεται, καλύπτει και την ποινική απαξία των λοιπών και με την υποχώρηση των άλλων διατάξεων αποφεύγεται η διπλή απαξιολόγηση και επομένως, η διπλή τιμώρηση της πράξης.

Οι μορφές της φαινομενικής συρροής που μπορούν να εμφανισθούν, υπάγονται σε τρεις κατηγορίες: α) **ειδικότητα**, β) **επικουρικότητα** και γ) **απορρόφηση**.

Ειδικότητα, μεταξύ δύο ποινικών διατάξεων υπάρχει όταν η μία απ' αυτές περιλαμβάνει όλα τα στοιχεία της ειδικής υπόστασης ενός εγκλήματος που προβλέπονται από την άλλη και τουλάχιστον ένα ακόμη. Η σχέση ειδικότητας είναι επομένως, σχέση λογική (υπαλληλίας).

Επικουρικότητα, υπάρχει όταν μια διάταξη έναντι μιας άλλης αυστηρότερης είναι επικουρική, δηλ. εφαρμόζεται όταν δεν μπορεί να εφαρμοστεί η αυστηρότερη (κύρια) διάταξη. Είναι σχέση ηπιότερης προς βαρύτερη διάταξη, δηλ. είναι σχέση αξιολογική που δικαιολογείται από τη διαφορά βαρύτητας των πράξεων .

Απορρόφηση, υπάρχει όταν μια διάταξη υποχωρεί έναντι μιας άλλης, επειδή η απαξία του εγκλήματος που προβλέπει η πρώτη καλύπτεται από την απαξία του εγκλήματος που προβλέπει η άλλη. Η απορρόφηση δεν προβλέπεται στο νόμο όπως η επικουρικότητα αλλά είναι δημιούργημα της νομολογίας και αποτέλεσμα αξιολογήσεων με βάση την απαγόρευση της διπλής απαξιολόγησης του αδίκου που πραγμάτωσε ο δράστης και της διπλής τιμώρησής του.

β) Η διαφορά της φαινομενικής με την αληθινή συρροή εγκλημάτων είναι ότι ενώ στην αληθινή συρροή εφαρμόζονται όλοι οι νόμοι που προσβάλλει ο δράστης, δηλαδή, ο δράστης διώκεται και τιμωρείται για περισσότερα εγκλήματα, στη φαινομενική συρροή εφαρμόζεται μόνο ένας, δηλαδή ο δράστης διώκεται και τιμωρείται για ένα έγκλημα. Το ότι τέλεσε πολλά εγκλήματα είναι φαινομενικό.

Όπως η αληθινή συρροή εγκλημάτων, έτσι και η φαινομενική διακρίνεται σε πραγματική και κατ' ιδέα συρροή.

Καλή επιτυχία!

Προυσανίδης Λουκάς
Δικηγόρος Αθηνών (LL.M)

